

נצבים ב

געמיינט די שפעטערדיקע דורות, ווארום ווי איז שייך „לכרות ברית עם ההעדר“. דעריבער דארף רש"י זאגן „ואף עם דורות העתידים להיות“, וואס דערמיט איז ער מחדש אן ס'איז יע שייך צו כורת ברית זיין מיט זיי, ווייל: (א) זייערע נשמות זיינען דעמאלט געווען און מיט זיי איז עס געווען דער כריתת ברית; (ב) היות אן „ברא כרעי דאבוה“¹, דערפאר ווערן אויך די בנים נכלל אין דעם כריתת ברית מיט זייערע אבות.

ב. עס איז אבער ניט פארשטאנדיק:

(א) ווי גערעט כמה פעמים האט רש"י געשריבן זיין פירוש באופן כזה אז אויך א „בן חמש למקרא“ זאל פון זיינע ווערטער קענען פארשטיין דעם פשט פון פסוק (ניט דארפנדיק אַנקומען צו דעם וואס מפרשים זיינע מסביר ומוסיף). לפיז איז קשה בנדוד: דער בן חמש האט וועגן דעם ענין פון „ברא כרעי דאבוה“ ניט געלערנט אין קיינע פון די פריערדיקע סדרות; ער ווייס אויך ניט צי די נשמות פון די דורות העתידים זיינען געווען ביים ברית אדער ניט — איז אויב רש"י איז אויסן צו אויפטאן, אז אויך מיט די נאך ניט געבא-רענע דורות קען מען כורת ברית זיין, האט ער געדארפט אויסטייטשן בפירוש ווי אזוי דאס איז מעגליך — צי מצד

א. ביים כריתת ברית בריש פרשתנו ווערט געזאגט אין פסוק: „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' ואת אשר איננו פה עמנו היום“.

שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער „ואת אשר איננו פה“ און איז מפרש: „ואף עם דורות העתידים להיות“.

לערנען מפרשים², אז רש"י בא-ווארגט דערמיט, מען זאל ניט טייטשן אז „איננו פה“ מיינט די אידן פון יענעם דור וואס זיינען דארט ניט געווען באותו מעמד — און אזוי קען מען דאך ניט לערנען ווארום עס שטייט דאך פריער „אתם נצבים היום כולכם . . כל איש ישראל“, אז אלע אידן האבן זיך געפונען באותו מעמד. דעריבער זאגט רש"י אז „ואת אשר איננו פה“ מיינט די „דורות העתידים להיות“.

דאס איז אבער ניט מספיק:

וויבאלד דער פסוק אליין זאגט קלאר: „אתם נצבים היום כולכם“, פארשטייט מען דאך אליין (אויך אן פרש"י) אז „איננו פה“ גייט אויף די קומענדיקע דורות — היינט וואס איז רש"י מחדש מיט זיין פירוש „דורות העתידים להיות“? דעריבער זיינען מפרשים³ מוסיף:

לולי פרש"י וואלט געווען שווער לערנען אז מיט „איננו פה“ ווערט

(4) רא"ם. וראה באר מים חיים. ובמשכיל לדוד כ': ש"ס ערוך בפכ"ב דשבת (קמו, א) אציג דאניהו לא הו' מזליהו הו' כו'.

(5) ש"ח כאן. בגויא: דהא אין ביז יכול לבטל דברי ביז חבירו . . וכיון שכך הוא הרי שפיר יכולים לקבל עליהם ברית כו'.

(1) כט, יג"ד.

(2) רא"ם, גויא, באר מים חיים, ש"ח, ומשכיל לדוד.

(3) רא"ם.

וואס וועלן זיין כמה דורות שפעטער. עד"ז איז אויך אין פרשת בחוקותי⁸. און אויך רוב פון די מצות וואס דער אויב-ערשטער האט אנגעזאגט דורך משה רבינו זיינען מצות שנצטוו לדורות. האט מען דאך לפי"ז אויך דארט געדארפט פרעגן: ווי איז שייך אז דער כריתת-ברית מיט אברהם אבינו⁹ אדער דער ציווי המצות דורך משה רבינו זאל חל וזין אויף די אידן פון די קומענדיקע דורות, וכיו"ב? און פונדעסטוועגן זעט מען אז אין די אלע ערטער באווארנט ניט רש"י די שאלה הנ"ל — פארוואס דארף ער עס באווארענען אין פרשת נצבים?

(ד) אין גמרא¹⁰ שטייט, אז „ואת אשר איננו" מיינט „(דורות הבאים ו)גרים העתידין להתגיר". און אויך בפשטות, לפי פשוטו של מקרא, זיינען גרים בכלל הברית — פונקט ווי זיי זיינען אין כלל פון אלע עניני תורה ומצות; און ווי עס שטייט אין אנפאנג פרשה¹¹ (בנוגע יענעם דור): „וגרך אשר בקרב מחניך . . לעברך בברית גוי". איז לויט הנ"ל ניט פארשטאנדיק: בנוגע גרים איז דאך ניט שייך דער טעם פון „ברא כרעי" דאבוה", ווארום זיי זיינען ניט קיין בנינים פון די וואס זיינען געווען ביים כריתת ברית¹²; ס'איז אויך ניט שייך (בדרך

מציאות הנשמות⁶ אדער מצד „ברא כרעי" דאבוה"?

(ב) די קשיא איז נאך שטארקער: דעם ענין (אז „איננו פה" גייט אויף), „דורות העתידיים להיות", פארשטייט דער תלמיד אַלײַן (דערפון וואס אין פסוק שטייט פריער „אתם נצבים היום כולכם", כנ"ל); און וואס רש"י איז מחדש צו באווארענען (ניט אז „איננו פה" גייט אויף די „דורות העתידיים להיות" נאר) — ווי אזוי קען מען כורת ברית זיין מיט „דורות העתידיים" — אויף דעם איז אפילו קיין רמז ניטא אין זיינע ווערטער „ואף עם דורות העתידיים להיות", קומט דאך אויס, אז עיקר חסר מן הספר?

(ג) דעם ענין פון כריתת ברית מיט שפעטערדיקע דורות איז א זאך וואס מ'געפינט (כעין זה) אין די פריערדיקע סדרות: דער ברית בין הבתרים איז געווען אין שייכות צו זרעו של אברהם,

(6) וגם דלפ"ז יוקשה איך מהני השבועה והברית עם הנשמה על הגוף כו' שזהו דבר שאינו ברשותו כי לא בא לעולם (קצוה"ע לתניא ע' מה במשביעים אותו דמס' נדה), וכמו שהקשה לפי זה באברבנאל כאן בקושיא הא. וראה כלי יקר כאן. (7) ואדרבא: מפרשי בשלח (יג) יט ממכילתא (שם) „השבוע השביע — השביעים שישביעו לבניהם", משמע שלא מהני שבועת האב על הבנים (אבל ראה גויא שם). וראה אברבנאל כאן. וכן ע"ד ההלכה ראה שו"ע יו"ד סי' רכח סליה (מתשובת הרא"ש כלל ה' ס"ד) „ואי אפשר להשביע הנוגלים לאחר זמן", ובנו"כ שם. אבל ראה רמב"ן כאן כט, יז בסופו. וראה צפע"נ דלקמן הערה 38. ואכ"מ.

(*) אבל להעיר:

(א) משבועת אברהם לאבימלך (וירא כא, כג ואילך ובפרי"ש). ויצחק ואבימלך (תולדות כו, כח. ובפרי"ש) — ראה ש"ב ה' ו' ואילך (וברשי" שם הובא בפרי"ש בראשית ד, טו.

(ב) כשאנמר בפעם הא' שבועת יוסף (ויחי נ, כה) וישבע יוסף את בני ג' לא פרשי הנ"ל דבשלה.

(8) ראה פרשי' תבא (כח, טט): מלבד הברית קללות שבתוכ' שנאמרו בסניג.

(9) בזה יש לתרץ ששם כרת הברית רק עם אברהם „לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ" (פרשי' לך טו, יו"ד).

(10) שבועות לט, א.

(11) כט, יו"ד-יא. וראה פרשי' שם ד"ה מחוטב עציר.

(12) וידוע מ"ש הרמב"ם לר' עובדי' גר צדק (רמב"ם בהוצאת שלזינגער, סוף כרך א, סיט. שו"ת הרמב"ם ירושלים תש"ך כרך ב סצ"ג) שהגרים מתייחסים בעיקר לא „לאברהם יצחק ויעקב (וישראל) כ"א למי שאמר והי' העולם".

דארף מען פארשטיין: הגם אז רש"ס פירוש איז מוכח פון פשוט'מ ניט פון מחז"ל, וכיו"ב — וויבאלד אבער ער זאגט דעם זעלבן תוכן וואס שטייט אין דרז"ל, וואלט לכאורה מער מתאים געווען אז ער זאל זיך באנוצן מיט'ן (קורצן) לשון „הבאים" וואס שטייט אין ש"ס בבלי און ירושלמי, ניט מיט'ן לשון „דורות העתידין" פון תנחומא¹⁸; ובפרט אז „הבאים" איז אויך א לשון וואס איז מער רגיל ווי „העתידיים להיות". און ע"פ הידוע גודל הדיוק פון לשון פי' רש"י (ביז אז ס'איז דא אין דעם ענינים מופלאים) — איז זיכער אז דאס וואס רש"י שרייבט „דורות העתידיים" (און ניט „דורות הבאים" כלשון הש"ס) איז עס כוונה ובא ללמד.

ז) דער חידוש שבפרש"י איז דאך בלויז אין דעם אפטייטש פון די ווער-טער „איננו פה" — „דורות העתידיים להיות" — טא פארוואס איז רש"י מעתיק פון פסוק אויך די פריערדיקע ווערטער „ואת אשר"? און ניט נאר איז ער מעתיק די ווערטער „ואת אשר", נאר ער פארטייטשט זיי אויך בפירושו: „ואף עס", וואס לכאורה דערמיט — איז ער גארניט מחדש אויפן פסוק.

ג. דער ביאור בכל זה:

רש"י דארף ניט באווארענען ווי אזוי מען קען מאכן א כר"ב מיט די דורות

הפשט) דער טעם אז זייערע נשמות זיינען געווען בעת כריתת הברית¹³ — ווייל בא א בן חמש למקרא לייגט זיך אפ, אז בשעת דער גר איז זיך מגייר באקומט ער דעמאלט א נייע נשמה¹⁴. בלייבט די שאלה: ווי אזוי האט מען כורת ברית געווען מיט „גרים העתידין להתגייר"?

ה) לאידך, וויבאלד אז בפשטות איז דער שכל מחייב, אז דער כריתת ברית איז געווען אויך מיט די גרים העתידין להתגייר — איז פארוואס זאגט רש"י נאר „דורות העתידיים להיות" און איז משנה מהגמרא דורך משמית זיין גרים (ובפרט אז בנוגע גרים איז עס א גרע-סערער חידוש, וויבאלד ביי זיי זיינען ניטא די צוויי טעמים הנ"ל)?

ו) דער פירוש אז „את אשר איננו פה" מיינט „דורות העתידיים להיות" איז דא אין תנחומא¹⁵ — מיט'ן זעלבן לשון („דורות העתידיים לבא"), אבער אין גמרא בבלי¹⁰ וירושלמי¹⁶ שטייט בשינוי לשון: „דורות הבאים"¹⁷.

(13) וע"ד מ"ש בשבת שם. אבל להעיר של הגמרא שם הוא מזויהוהו (ולא הנשמות שלהם כו'). וראה מדרשים דלקמן הערה 17.

(14) להעיר מפרש"י לך יב, ה.

(15) כאן, ג. (וממשיך: אר"א וכו' למה כתיב כו' לפי שהנשמות היו שם ועדיין גוף לא נברא). בתנחומא „דורות העתידיים לבא היו שם כו', ובפרש"י „דורות העתידיים להיות", טעם השינוי ראה לקמן הערה 36.

(16) סוטה פ"ז סה"א.

(17) ובתיב"ע ובתי"א כאן מפרש הענין (ע"פ מדרז"ל), אבל לא שמתרגם החיבות — וכמו שהוא בכ"מ.

והנה גם בפרד"א פמ"א (וראה שמור"ר (פכ"ח, ו) ובמפרשים. תנחומא (יתרו יא)) מפורש שקאי על דורות העתידין (וקרוב יותר ללשון רש"י), אלא ששם הוא לענין מ"ת. וגם מוכח שם שהכוונה להנשמות. וראה זח"א (צא, א) דכולהו בני נשא דומינין למהוי בעלמא כולהו אשתכחו תמן כו'.

(18) לכאורה אפשר לתרץ שבבבלי ובירושלמי הוא — לא על אתר (שאין המדובר בהסוגיא שם ע"ד הברית והשבועה כדאן), אלא בגדרי שבועה ככלל, משא"כ בתנחומא שבא לפרש הכתובים על אתר. ולכן נקט ל' התנחומא.

אבל אינו — כי זה י"ל כאשר רש"י מביא ומעתיק דרז"ל בשמם (רבותינו אמרו וכיו"ב), אבל בנדודי הרי מפרש (כאילו מדעת עצמו) פשוטן של כתובים, וע"כ הוליל לשון הנמצא בש"ס ובירושלמי (וקצר יותר), ולא ל' המדרש (ושהוא באריכות יותר).

אלקיד כורת עמך גו' און דערנאך שטייט „אנכי כורת גו'“²⁴.

און דאס איז אויך דער טעם בפשטות וואס רש"י דארף ניט מסביר זיין ווי אזוי האט עס דער אויבערשטער געזאגט משה'ן די מצוות אויף אלע דורות און ווי אזוי דער ברית בין הבתרים (מיט אברהם אבינו) איז חל אויף די שפעטער-דיקע דורות, ווארום ביים בן חמש למקרא איז אפגעלייגט בפשטות, אז דער אויבערשטער האט אויף זיך ניט קיינע הגבלות ח"ו, און ער קען מצווה זיין אויך לדורות שלאח"ז, און דערפאר איז דאס (בפשט"מ) מלכתחילה קיין קשיא ניט, כנ"ל.

ד. דאס וואס רש"י דארף און קומט יע מפרש זיין מיט „ואף עם דורות העתידים להיות“ איז ניט דעם עצם הענין אז דער כר"ב איז געווען אויך מיט די דורות שלאח"ז, נאר דעם 19' ווי דער כר"ב איז געווען מיט „דורות העתידים להיות“:

פון דעם לשון „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה . . ואת אשר איננו פה“, איז פארשטאנדיק אז דער כר"ב (קומט ניט נאר צו מחייב זיין די דורות הבאים, נאר אז דער כר"ב) איז געמאכט געווארן דירעקט מיט „אשר איננו פה“, און אין זעלבן אופן — פונקט ווי מיט „אשר ישנו פה“.

נאכמער איז עס מוכרח פון דעם וואס נאכדעם ווי דער פסוק זאגט „לעברך בברית ה'“ בנוגע די וואס זיינען „נצבים גו' כולכם“, חזו"ט ער איבער און דערמאנט זיי נאכאמאל „ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת גו'“

העתידים להיות, ווייל דאס איז מובן מעצמו: דער כר"ב האט געמאכט דער אויבערשטער, וכמפורש בכתוב¹⁹ „אשר ה' אלקיד כורת עמך היום“ — און יעדער פארשטייט, אז דער אויב-ערשטער קען כורת ברית זיין אויך מיט די דורות וואס וועלן נאכקומען.

[און דאס וואס עס שטייט דער לשון (אין דיבור פון משה) „אנכי כורת את הברית הזאת“, איז ניט דער פשט, אז דער כר"ב איז געווען צווישן אידן מיט משה'ן; דער כר"ב איז געווען צווישן דעם אויבערשטן מיט אידן (כולל אויך משה), און דאס וואס משה רבינו זאגט „אנכי כורת גו'“ מיינט עס אז משה האט געמאכט די הכנות צום כריתת ברית²⁰.

[ויש לומר, אז כשם ווי כר"ב בכלל איז פארבונדן מיט א פעולה — און ווי רש"י זאגט²⁰ „עושינ מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתיים“²¹ — אזוי איז אויך אין דעם כר"ב געווען א פעולה²² — און אט די פעולה האט געטאן משה²³].

און דאס איז אזוי פשוט, אז רש"י דארף אפילו ניט באווארענען אז ס'איז ניט קיין סתירה, וואס פריער שטייט „ה'“

(19) כט, יא.

(20) או י"ל דע"פ פשט"מ „אנכי כורת“ קאי על הקב"ה, וכמו בכ"מ במשנה תורה: „ראה אנכי נותן גו' — ר"פ ראה (וראה לעיל ע' 136). ונתתי מטר גו' ונתתי עשב“ — עקב (יא, יד-טו). ועוד.

(20*) פרשתנו שם. וראה פרש"י לך טו, יד.

(21) ביתנים — נמצא גם בנוגע למקום וכמו סוכה פ"א מ"ז.

(22) ועד"ז הוא ברלב"ג כאן. אלא שמסיים שהיא ההעברה בין ב' ההרים הר גריזים והר עיבל. וראה אברבנאל כאן מה שהקשה ע"ז.

(23) ולהעיר מפרש"י ר"פ. שכנסם משה לפני הקב"ה להכניסם בברית. וברמב"ן „יתכן שכרת עוד עמם ברית כברית הראשונה כו' ולקח חצי הדם כו'“.

ה. לפי"ז קומט אויס אז ניט נאָר דאָרף רש"י ניט מוסיף זיין, אז די נשמות פון די דורות הבאים זיינען דאָרט געווען, אָדער אז „ברא כרעי" דאבוה", נאָר די פירושים דאָ זיינען מושלל, ע"פ פש"מ:

ווען מען זאל לערנען אז דער כר"ב מיט „אשר איננו פה" איז מצד „ברא כרעי" דאבוה" קומט דעמולט אויס, אז דער כר"ב איז געווען אין צוויי אופנים שונים: דער ברית מיט „ישנו פה" איז געווען מיט אים גופא, און דער ברית

ואלשיך כאן. ועוד). עוד י"ל דגם הכר"ב עם אלו שישנו פה צ"ל, כי הכר"ב הא' הי' רק עם דור ההוא, והכר"ב דכאן הי' עם דור שנכנסו לארץ (שלא היו בכר"ב הא') ועם כל דורות הבאים, וכן פ"י בצרור המור כאן. וא"צ רש"י לפרש זה — לאחר שכתב אמר שבכר"ב כזו — צ"ל מפורש „ואת אשר איננו פה".

לכאורה אין לומר (ע"פ פש"מ) שהחידוש בהכר"ב זו הוא ענין הערבות כמרו"ל בגמרא (סנהדרין מג, ב) וכהובא בפרש"י פרשתנו (כט, כח) ובמפרשים שם — דהרי בפ' בחוקותי (כג, לו) „וכשלו איש באחיו" פרש"י „ומדרשו (סנה' כז, סע"ב. ושי"ן) וכשלו איש באחיו זה נכשל בעונו של זה שכל ישראל ערביין ולי"י...".

אבל י"ל שצ"ע פש"מ יש חידוש גם בזה בכר"ב כאן — ע"פ לי' רש"י בפרשתנו (כט, כח) „מעניש את הרבים על... החייד", היינו שהערבות בפ' בחוקותי הוא רק: א) כשלו איש באחיו — ממשפחתו או עמיתו וכיו"ב — ב) זה נכשל בעונו של זה, עונש יחידי על החייד. משא"כ כאן נתחדש שמעשה היחיד נוגע לרבים (וראה סנהדרין ושבועות שם: התם שהי' בידם למחות כו').

הברית גר'. ומסיים. ושם הוא אומר אתם נצבים היום כולכם לעברך בברית ה' אלקיך כו'. וראה פרש"י ברכות שם. ואכ"מ.

(*) אבל י"ל שפ"י „ומדרשו" שם הוא סיפור מה שיהי' לאחר זמן, היינו (לא שבעת הכר"ב הא' נעשו ערביין, אלא) שוכשלו גוי' קאי על הזמן לאחר דואם לא תשמעו גוי' דאז יהיו „וכשלו גוי' שהיו לאחר הכר"ב דערכות מואב.

כי את אשר ישנו פה" — וואס לכאורה איז דאס איבעריק²⁵ — נאָר דאָס איז בכדי צו כולל זיין בהדגשה דעם „איננו פה" צוזאמען מיט דעם „ישנו פה" און דערמיט מסביר זיין אז דער כר"ב ביי ביידע סוגים איז געווען אויפן זעלבן אופן ממש²⁶.

דעריבער איז רש"י מעתיק אויך די ווערטער „ואת אשר (איננו פה)" און איז מפרש „ואף עם (דורות העתידים להיות)", וואס מיט דעם איז ער מדגיש: א) אז דער כריתת ברית איז געווען דירעקט מיט די „דורות העתידים להיות"²⁷, און ב) אז דאס איז ביי זיי געווען בדומה ממש (וואס דער לשון „אף" איז מחבר ומשווה) ווי ביי „ישנו פה"²⁸.

(25) ראה איה"ח כאן.

(26) וכן משמע מראב"ע כאן בד"ה „ולא אתכם לבדכם" שמפרש „רק עמכם ועם הבאים אחריכם שהם בניכם ובני בניכם". וראה בד"ה „ואת אשר איננו".

(27) ומה שכתב רש"י ע"פ (כט, יז) „פן יש בכנס וגוי: לפיכך אני צריך להשביעכם" י"ל אשר „בכנס" כולל אף דורות העתידים (את אשר איננו פה — שהזכיר לפני זה). — ואפילו את"ל אשר מתחיל מ"כי אחס ידעתם גוי' פונה היום גוי' נאמר רק להדור ההוא, הרי: הסיבה (דלפיכך) „ותראו את שקוציהם גוי' פן יש בכנס שרש פרה גוי' שייכת אף בדורות הבאים ממש כמו בדור הנצבים כולכם ולפיכך צריך להשביעם — אלא שנאמר לדור משה כמו שנאמר להם „אתם נצבים גוי'".

(28) לכאורה י"ל שזהו החידוש בכר"ב הזאת (על הכר"ב דחורב) — דכאן היתה גם על הדורות העתידים, ואשר לכן לא הוצרך רש"י לבאר הצורך והחידוש בכר"ב הזאת (אף שהאריכו בזה במפרשים: ראה נתחומא כאן *). רמב"ן כאן (כט, יז). אברבנאל

(*) בתחומא כאן (ובילקוט) בתחלתו „שלש ברייתות" (ואינו מבאר הצורך בכולם). ועד"ז הוא ברמב"ם סוף הל' מילה „נכרתו עליהן שלש ברייתות" (ברכות מז, טע"ב: נתגה בשלש ברייתות) ומביא הכתוב (דחבא כט, טט) אלה דברי הברית גוי' מלבד

ו. ע"פ הנ"ל איז אויך מובן פאר-
וואס רש"י דארף ניט דערמאנען אויך
„גרים העתידין להתגיר" — ווייל לפי
פרש"י, אז דער כר"ב מיט „איננו פה"
איז געווען מיט זיי גופא, ווערן אין די
„דורות העתידיים להיות" נכלל אויך
גרים, ווארום ס'איז דאך פשוט אז די
„דורות העתידיים להיות" מיינט אלע
אידן פון יעדער דור פון די שפעטער-
דיקע דורות, כולל אויך גרים [משא"כ
לויט דעם פירוש אז דער כר"ב איז מצד
„ברא כרעי דאבוה" (וואס דאס קען ניט
געזאגט ווערן בשייכות צו גרים) אדער
מצד דעם וואס דער כר"ב איז געווען
מיט די נשמות (וואס אויך דער טעם איז
ניט מתאים (ע"פ פש"מ³³) בא גרים,
כנ"ל ס"ב קושיא ד'']:

ואדרכה: רש"י קען ניט דערמאנען
גרים און דערמיט זיי אויסטיילן אלס א
סוג בפ"ע — ווארום דאס איז אנדערש
פון דעם ברית מיט „אשר ישנו", אז (מיט)
אלע איז געווען דער זעלבער ברית, און
במילא אז אלע זיינען איין זאך.

און הגם אז פריער איז פסוק טיילט
ער יע אויס גרים אלס א סוג בפ"ע —
איז דאס דערפאר וואס דארטן איז ער
מפרט אלע סוגים פון אידן: ראשיכם גו'
(דארט רעדט זיך ניט וועגן דעם ברית
גופא, נאר וועגן „נצבים" (אלס הכנה)
„לעברך בברית"); בשעת אבער דער
פסוק רעדט וועגן דעם ברית גופא —
„אנכי כורת את הברית גו'" — איז ניט
שייך איינצוטיילן אידן אין באזונדערע
סוגים.

ז. ע"פ כל הנ"ל וועט מען אויך
פארשטיין וואס רש"י איז מדייק
„העתידיים להיות" און ניט „הבאים":

מיט „איננו פה" איז ניט געווען מיט אים
אליין, נאר אלס „כרעי דאבוה"²⁹;

עד"ז וועט אויך זיין א חילוק אויב מען
וועט לערנען אז מיט „איננו פה" איז
דער כר"ב געווען נאר מיט זייערע
נשמות (וועלכע זיינען געווען ביים
כריתת ברית) — ביי „ישנו פה" האט
מען כורת ברית געווען מיט די נשמות
און אויך מיט די גופים, און ביי „איננו
פה" האט מען כורת ברית געווען בלויז
מיט די נשמות.

אבער ווי רש"י לערנט, אז פון פשטות
הכתובים איז מוכח אז דאס איז „ואף עם
דורות העתידיים להיות", הייסט עס דאך
אז דער כר"ב איז געווען מיט די דורות
אליין (ניט אלס כרעי דאבוה) און אין
דעם זעלבן אופן ווי מיט „ישנו פה",
ד.ה. מיט נשמות און גופים³⁰.

[און בפרט ע"פ המבואר ברש"י לעיל
„כך היו כורתי בריתות עושין מחיצה
מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בינתיים
כמ"ש³¹ „העגל אשר כרתו לשנים
ויעברו בין בתריו", וואס דאס באווייזט
דאך³² אז די אלע וואס זיינען „עוברים
בנתיים" ווערן איין זאך, ד.ה. ניט נאר
מען ווערט איין זאך מיט דעם וואס מען
מאכט דעם ברית (מיט דעם אוי-
בערשטן), נאר אויך אז די אלע וואס
זיינען נכלל אין ברית ווערן איין זאך].

29) וראה רמב"ן ואברבנאל שבעה עה. 7. מלבי"ם
כאן.

30) ומה שמחלק, את אשר ישנו פה עמנו עומד
היום לפני ה' ואת אשר איננו פה עמנו היום, הוא
רק בנוגע לעמנו אבל לא בהנוגע לפני ה',
שמכיון שהוא למעלה מהזמן גם הם עומדים לפני
ה'. ולהעיר מ' חביב כאן: כולוהו הינו קיימין
הכא עתה וימנא. וראה כלי יקר כאן בתחלתו להפ'י
שקאי על הנשמות.

31) ירמ' לד, יח.

32) להעיר מלקו"ת ריש פרשתנו (מד, ב). ד"ה
כי חלק תשיב פי"ג.

33) משא"כ ע"ד הדרוש כ"י כנגמרא שבת שם.
וראה לקמן הערה 36.

און זאגט ניט „דורות הבאים“, ווייל דע-מאלט וואלט מען געקענט מיינען, אז דער כריתת ברית מיט „אשר איננו פה“ איז מצד דעם וואס זיי זיינען „דורות הבאים“ — ווייל זיי קומען אלס תוצאה והמשך פון דעם היינטיקן דור, ועד הפי' אז דאס איז מצד דעם וואס „ברא כרעי' דאבוקה“.

ועוד: דעמאלט איז ניט ברור, אדער נאכמער — אפשר איז מען שולל די גרים, וואס זיי זיינען ניט נכלל אין די „נאכקומענדיקע דורות“, ווייל זיי זיינען ניט קיין המשך ותוצאה (תולדות) פון דעם איצטיקן דור.³⁵

און דעריבער איז רש"י מדגיש „העתידיים להיות“, וואס אין דעם איז מודגש אז זייער מציאות ווערט נתחדש בעתיד; ובמילא איז מובן אז דער כר"ב האט געמוזט זיין מיט די דורות (העתידיים) גופא און ניט צוליב דעם וואס זיי קומען כהמשך ותוצאה פון דעם איצטיקן דור.

און ס'איז אויך ברור אז אין דעם זיינען אויך נכלל גרים, וואס אויך זיי זיינען „עתידיים להיות“.³⁶

ח. פון דעם פרש"י קומט ארויס א געוואלדיקע הוראה אין אן ענין וואס מ'האט גערעדט כמה פעמים.

(35) ולכן במס' שבועות שנאמר „דורות הבאים“ הוצרך להוסיף „גרים העתידים להתגיייר“.

(36) משא"כ בתנחומא כאן „העתידין לבוא“ שאינו מודגש הוויתן מחדש, וייל כי לפירוש התנחומא הכונה „אשר איננו פה“ הוא שהנשמות היו שם כהמשך בתנחומא שם, ולכן אין לומר „עתידין להיות“, שהרי ישנם עכשיו. משא"כ לפרש"י שהכריח ה"ע עם נשמות בגופים.

ועפ"ז י"ל דמ"ש בפרדריא, וכל העתידין להבראות עד סוף כל הדורות שם עמדו עמהם, הוא לפי שכולל גם הנשמות דגרים. (וראה שמור"ר שם, ותנחומא יתרו שם).

דער טייטש פון ווארט „הבאים“ — איז ניט מדגיש אז די זאכן האבן ניט קיין שום שייכות וקשר מיט א מציאות בהווה; „הבאים“ מיינט, אז די וועלן קומען נאך (בהמשך ובשייכות צו) דעם (דור ה)הווה.

ובמילא בשעת מען זאגט „דורות הבאים“ — כאטש אז דערמיט איז מען אויסן צו זאגן אז איצט זיינען זיי נאך ניט געקומען, איז דא גלייכצייטיק אויך א שייכות, צום פריערדיקן דור — זיי וועלן קומען אלס המשך ותוצאה — וועלן געבארן ווערן פון דעם דור וואס איז שוין דא.

ד.ה. אז אט דער דור איז „מכריח“ דעם דור וואס קומט נאך אים, ובמילא קומט אויס, אז מצד דעם דור איז שוין דא דער דור שלאח, מערניט אז אינעם זמן פון דעם דור איז ער נאך ניטא ב1907.

[ועד"מ מ"ש הרמב"ם³⁴ „זה שקראו אותו חכמים העולם הבא לא מפני שאינו מצוי עתה כו' אלא הרי הוא מצוי ועומד שנא' כו' ולא קראוהו עוה"ב אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העוה"ז שאנו קיימים בו בגוף ונפש“ — „עולם הבא“ איז אויך איצט „מצוי ועומד“, און ער ווערט גערופן „עולם“ (הבא) נאר דערפאר ווייל ער קומט אלס א מסובב פון חיי עוה"ז, נשמה בגוף].

דאקעגן דער לשון „עתידיים להיות“ איז איצט לגמרי ניט פאראן, ניט נאר ניטא בפועל, נאר דער עצם מציאות דארף ערשט „ווערן“, ד.ה. עס קומט ניט אלס תולדה (תוצאה) פון פריער-דיקן דור.

און דעריבער איז רש"י מדייק ביותר

און דאס איז מודגש אין פרש"י, ואף
עם דורות העתידים להיות" פונקט ווי
דער דור פון „נצבים היום". ביי דעם
כר"ב פון אויבערשטן מיט אידן זיינען
אידן שבכל הדורות געשטאנען דא-
מאלס אלע צוזאמען, אלע זיינען איין
מציאות. פון דעם איז פאָרשטאָנדיק אז
בשעת אַ איד איז פאָרבונדן בגלוי מיטן
אויבערשטן (בברית) — דורך קיום
התורה ומצות בפועל, שטייען מיט עם
אלע אידן שבדור ההוא און פון אלע
דורות, אלע צוזאמען זיינען אַ „קומה
אחת שלימה"³⁹.

און דעמאלט זיינען אידן ניט קיין
„מעט" אויך ניט בכמות; אדרבה, אידן
זיינען אַ ריבוי עצום אויך בכמות און זיי
האָבן זיך ניט וואָס צו שרעקן אפילו ניט
מצד כמות פאַר אַ מספר גדול בכמות
פון גוים, און אדרבה, „תפול עליהם
אימתה ופחד" —

בשעת ס'איז „אתם נצבים היום
כולכם" — „לאחדים כאחד"³⁹, אַז אידן
שטייען אלע צוזאמען בגלוי, איז דע-
מאלט „אתם נצבים קיימים ועומדים,
והיינו שזוכים בדין"⁴⁰,

דאָס בריינגט די כתיבה וחתומה טובה
בר"ה צו כל אחד ואחת מישאל, בטוב
הנראה והנגלה.

(משיחת ש"פ נצוי" תשל"ה)

(39) לקו"ת ריש פרשתנו. ובד"ה זה היום תרצ"ד
בתחלתו „כמ"ש אתם נצבים היום כולכם גר' וקאי הן
על הנשמות כמו שהן למעלה כן והן הנשמות שהן
למטה מלוכשים בגוף כו".
(40) היום יום כ"ה אלול.

עס קען טרעפן אַז אַ איד זאָל אַמאָל
זיין אַראָפּגעפאַלן ביי זיך, אים פעלט
שטאַרקייט אין אויספירן זיין עבודה
בתורה ומצות, ובפרט ביים אַרויסגיין
אין וועלט אויף צו מפיץ זיין יהדות וכו',
וויבאלד אַז „אתם המעט מכל
העמים"³⁷ —

איז דער ענטפער אויף דעם: דאָס איז
אַלץ בשעת מען רעדט וועגן כמות פון
אידן, וואָס כמות איז מוגבל און מדוד
אין זמן ומקום, און מצד דעם זיינען
אידן אין אַ זמן ובמקום מסויים און —
„מעט מכל העמים".

וויבאלד אָבער אַז דער עיקר ביי אידן
איז איכות רוחניות, תורה ומצות — איז
בשעת אַ איד פאַרבינט זיך מיטן אוי-
בערשטן דורך תורה ומצות, וואָס איז
למעלה מזמן ומקום, איז מען דעמאלט
פאַרבונדן באמתית ובפועל מיט אַלע
אידן שבכל העולם ושבכל הדורות.³⁸

(37) ואתחנן ז, ז.

(38) ולהעיר שמצינו עד"ז בהלכה בנגלה: אין
מיתה בצבור (הוריות ו, א) וראוי כפרה זו שתכפר
על יוצאי מצרים כו' (שם). והאריך בזה בצפ"ע דזה
הוי מחמת התואר (איכות) והתואר תמיד נצחי,
משאיכ' בכ"ז ליכא גדר קהל — גזיר סא, ב. ראה
בכ"ז מפענ"צ (פ"א ס"א ס"ג). וראה שם (ס"ג אות
ב) ובצפ"ע (מהדו"ת צ, ב) בענייניו, דגדר זה
דנעשו, ישראל צבור ונעשו מציאות אחת נצחית,
הי' אחר הכר"ב דערבות מואב ואחר שנכנסו לא"י
ולכן בנוגע ליוסף איתא במכילתא „יוסף השביע
ואח"כ האבות השביעו לבנים", כיון שזה הי' קודם
שנכנסו ישראל לגדר צבור וקהל. וראה צפ"ע
ע"ה"ת פרשתנו כט, י"ד לענין הגרים.

נצבים ג

ב. לערנענדיק בפשטות קומט אויס¹, אז רש"י קומט דא באווארענען אז "ובחרת בחיים" איז נישט אן אַנזאָג (א) ציווי, אָדער עצה טובה) צו בוחר זיין בחיים

— עס האָט קיין אַרט נישט צו אַנזאָגן "ובחרת בחיים" — דממנ"פ: אויב מען ווייס בכלל נישט אז ס'איז חיים, דאָרף מען אים נאָר איבערצייגן אין דעם און ער וועט עס שוין במילא אויסקלייבן, ס'איז איבעריק דער אַנזאָג; און אויב, ווידער, ער איז נישט איבערצייגט גע- וואָרן אז דאָס איז חיים — וואָס וועט אים העלפן דער אַנזאָג (אָדער עצה) "ובחרת בחיים", בשעת ביי אים לייגט זיך נישט אָפּ אז דאָס איז חיים? —

נאָר מיט "ובחרת בחיים" ווערט גע- מיינט "אני מורה לכם" — דער אוי- בערשטער זאָגט אז מיט זיין זאָגן גלייך נאָכדעם "לאהבה את ה' אז" ווייזט ער אָן אידן "שתבחרו בחלק החיים", ווייל דאָס איז חיים²; וויבאלד אז נישט אַלע- מאָל זעט מען בעיני בשר אז "חיים" איז תלוי אין "טוב"³ (און "מות" אין "רע"י), דאָרף מען אַנווייזן וואָס איז די ריכטיקע און אמת'ע זאך פון חיים [ווי דער המשך אין פסוק: (למען תחי' אתה וזרעך) לאהבה את ה' אז" כי הוא חיך ואורך ימך גר'].

א. אין סיום הסדרה¹ שטייט "החיים והמות נתתי לפניך גר' ובחרת בחיים למען תחי' אתה וזרעך". שטעלט זיך רש"י אויף די ווערטער "ובחרת בחיים" און זאָגט דערויף דריי ענינים: (א) דעם פירוש פון "ובחרת בחיים" — "אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים". (ב) אַ משל אויף דעם — "כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך". (ג) אַ ראי' דערויף פון אַ פסוק² — "ועל זה נאמר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך"³.

דאָרף מען פאַרשטיין: וואָס איז שווער אין די ווערטער "ובחרת בחיים" וואָס רש"י דאָרף דאָס בכלל פאַרטייטשן און נאָך מיט אַן אריכות און פיל פרטים? לכאורה איז דער טייטש פון "ובחרת בחיים" גאָנץ איינפאך (ווי עס לערנען אַנדערע פשטני המקרא'): דער אוי- בערשטער זאָגט אָן (אַלס עצה טובה⁴) צו אויסקלייבן דעם חלק החיים, דורך "לאהבה" אַת ה' לשמוע בקולו וגו'".

(1) ל, יט.

(2) תהלים ט, ה (וראה פרשי' שם. רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. ואכ"מ).

(3) בדפוסים ראשונים וכת"י רש"י — יש כמה שינויים (קלים) בלשון רש"י. וראה גם לשון רש"י בבחי' כאן. ובשליה (ב, ב) הובא לשון רש"י כמו"ש בדפוסים שלנו. וראה לקמן הערות 16, 24, 26, 27.

(4) ראה רמב"ן, ראב"ע ועוד.

(5) ראה רמב"ן. כי יעצתיך כו'. וראה גם ס' הוכרזו ובאר יצחק לפרשי' כאן.

(6) פסוק ב.

(7) ראה גם באר מים חיים (לאחי המהר"ל)

לפרשי' כאן.

(8) להעיר מלקיט' ואתחנן רד"ה שמע ישראל. ד"ה אם בחקותי הישית פ"א.ב. ועוד.

(9) לעיל פסוק טו"ח וברשי.